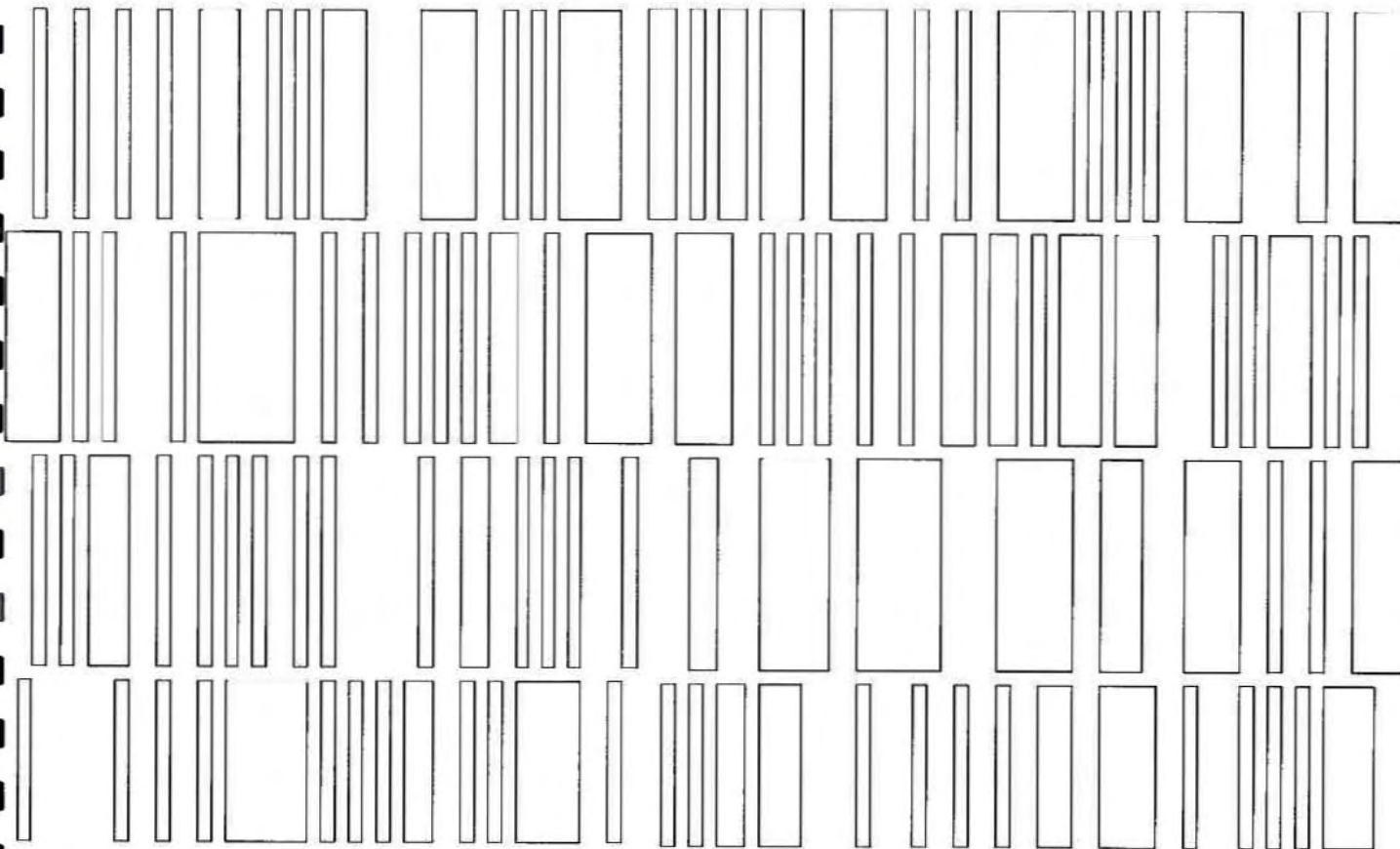

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών "Αρχιτεκτονικός Σχεδιασμός"

διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

φοιτήτρια: **Γεωργία Καλπύρη**
επιβλέπων καθηγητής: Θεοκλής Καναρέλης

Δ
728.7
ΚΑΛ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 11377/1
Ημερ. Εισ.: 25-02-2013
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: Δ
728.7
ΚΑΛ

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

Μέσα από τις κατασκευές του ο άνθρωπος υπογραμμίζει την παρουσία του στο φυσικό περιβάλλον. Οι πρώτες προσπάθειες είχαν στόχο την άμεση ικανοποίηση των βασικών βιολογικών του αναγκών. Η εξέλιξη και η ποικιλία των κατασκευαστικών μορφών αναδεικνύουν ως πιο βαθμό κατάφερε να ξεπεράσει το πρώτο στάδιο της επιβίωσης για να φτάσει σε ένα ακόμα πιο κρίσιμο σημείο, να φτάσει δηλαδή να πιστέψει ότι οι δυνατότητες επιλογής για τον καθορισμό των στόχων του είναι άπειρες.

Το δομημένο περιβάλλον συμπυκνώνει, σηματοδοτεί και οργανώνει αντίστοιχα την εξελικτική, συμβολική και δυναμική μορφή της ανθρώπινης κοινωνίας στο φυσικό χώρο. Είναι ένας κατεχοχόν ανθρώπινος χώρος, προϊόν της αλληλεπίδρασης των παραγωγικών σχέσεων και δυνάμεων και ολική έκφραση της κυρίαρχης κουλτούρας (ιδεολογία, πολιτιστικές αξίες και πρότυπα, πεπιοθήσεις).

Το κατοικείν αντιπροσωπεύει την έμφυτη ανάγκη του ανθρώπου να παγιώσει τη συνέχεια του, να εξασφαλίσει τη μονιμότητα της παρουσίας του στο χώρο και στο χρόνο. Το σπίτι (ο οίκος, η κατοικία) υπήρξε ανέκαθεν ένα καταφύγιο που προφύλασσε και ένα χώρο οικείο για την ικανοποίηση των βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών αναγκών.

Η κατοικία εξελίχθηκε και διαμορφώθηκε στο ιστορικό γίνεσθαι ανάλογα με την εποχή, τον τόπο, τις κλιματολογικές συνθήκες, το επίπεδο των παραγωγικών δυνάμεων και το χαρακτήρα των κοινωνικών σχέσεων, τη μορφή και τη δομή του οικογενειακού κυττάρου, το πολιτιστικό επίπεδο των λαών και τα δομικά υλικά.

Αφετηρία αυτής της διπλωματικής εργασίας αποτελεί ο σχεδιασμός μιας κατοικίας και η μελέτη των ορίων της, τόσο ως προς το εξωτερικό (τείχος) όσο και ως προς το εσωτερικό της (τοίχος).

- **Τοίχος (ο)** ουσιαστ. = στέρεο κατασκεύασμα από δομικά υλικά που υψώνεται να περιφράξει ένα χώρο ή να στηρίξει κάτι
- **Τείχος (το)** ουσιαστ. = το ψηλόκτιστο αμυντικό οχύρωμα κάποιας πόλης ή κάποιου άλλου εκτεταμένου χώρου

Ετυμ. Από το σανσκριτικό θέμα $dēhah < dheigh$ (φράζω με πηλό)

Σύμφωνα με τον Martin Heidegger κατοικώ, έχω ειρηνεύσει, σημαίνει: παραμένω

π ε ρ ι φ ρ α γ μ έ ν ο ς στο Freyes, δηλαδή στο ελεύθερο, το οποίο φείδεται κάθε πράγματος ωθώντας προς την ουσία του.

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών "Αρχιτεκτονικός Σχεδιασμός"

Τίτλος διπλωματικής εργασίας: ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

Φοιτήτρια: Γεωργία Καλπύρη

Επιβλέπων καθηγητής: Θεοκλής Καναρέλης

Περίληψη

Αφετηρία αυτής της διπλωματικής εργασίας αποτελεί ο σχεδιασμός μιας κατοικίας και η μελέτη των ορίων της, τόσο ως προς το εξωτερικό (τείχος) όσο και ως προς το εσωτερικό της (τοίχος).

Τα όρια, τα οποία αποτελούν αντικείμενο μελέτης της παρούσας διπλωματικής, και μεταφράζονται σε τείχη και τοίχους, αποτελούν ταυτόχρονα τη θωράκιση του ιδιωτικού της κατοίκησης αλλά και το άνοιγμά της προς το δημόσιο ανάλογα με τη δομή, τις διαστάσεις και το υλικό τους. Χωρίζουν-συσχετίζουν κομμάτια χώρων μέσα από οπτικές φυγές και κινήσεις και συχνά εγκιβωτίζουν χρήσεις κατοίκησης.

Η εσωτερική αυλή αποτελεί κεντρικό κομμάτι και τον πυρήνα γύρω από τον οποίο οργανώνεται η κατοικία. Για το λόγο αυτό γίνεται μια μικρή έρευνα για την αυλή των κατοικιών ιστορικά αλλά και αναφορές σε πιο σύγχρονα αυτοτελή παραδείγματα ώστε να παρουσιαστούν παραδείγματα ένταξης, συσχετισμοί, στοιχεία χρησιμότητας, ανάγκες που οδήγησαν στο σχεδιασμό της στην πορεία των χρόνων και η σχέση της με την κατοικία αλλά και την κατοίκηση εν γένει.

Πρόθεση αποτέλεσε ο σχεδιασμός ενός καθολικού χώρου, αρκετά εσωστρεφούς όπου ένα είδος 'κόσμου' περικλείεται ανάμεσα στους τοίχους και τα τείχη, όπως ονομάστηκαν. Μέσα από τις επαναλαμβανόμενες δομές, τη διαφοροποίηση και τη δυνατότητα μικρής μετάλλαξης τους προκύπτουν χώροι κατοίκησης, συμβίωσης και συναναστροφών. Οι σχέσεις ιδιωτικότητας, η υλικότητα των δομών, το φως, ο προσανατολισμός και ο περιβάλλον χώρος αποτέλεσαν στοιχεία που επηρέασαν και κατεύθυναν τον σχεδιασμό.

Postgraduate Courses of Studies- "Architectural Design"

Title of the degree thesis: Residence and boundaries

Student: Georgia Kalpyri

Supervisor professor: Theoklis Kanarelis

Summary

The starting point of this thesis is the design of a residence and the study of its boundaries concerning both on the outside/public limits and the inside/more private ones.

The boundaries are being categorized into different species of walls depending on the area and places that they surround. Walls can separate and correlate spaces through visual fields and movements and they often include uses of habitation.

The inner courtyard is an important part of this project and the core around which the residence is organized. A small research around the topic of courtyards through history and cultures is made in order to present examples of integration, correlations or needs that led to its existence and maintenance throughout the years.

The intention was to design a space, quite introverted, where a kind of a different 'world' is enclosed between walls. Repetitive structures, diversification and the possibility of small mutation result creating dwelling places of cohabitation. The levels of privacy, the materiality of the structures, the light, the orientation and the surrounding area were elements that influenced and guided the design.

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η στοιχειώδης οργάνωση κάθε δομημένου χώρου στη μακρο-κλίμακα περιλαμβάνει κέντρα ή τόπους (στοιχείο εγγύτητας ή απόστασης), κατευθύνσεις ή διαδρομές (στοιχείο συνέχειας ή ασυνέχειας), περιοχές ή όρια (στοιχείο περιορισμού, εσωστρέφεια/ εξωστρέφεια) μπορούμε να κάνουμε την αναλογία στα πλαίσια της κατοικίας.

Τα όρια, τα οποία αποτελούν αντικείμενο μελέτης της παρούσας διπλωματικής, και μεταφράζονται σε τείχη και τοίχους, αποτελούν ταυτόχρονα τη θωράκιση του ιδιωτικού της κατοίκησης αλλά και το άνοιγμά της προς το δημόσιο ανάλογα με τη δομή, τις διαστάσεις και το υλικό τους. Χωρίζουν-συσχετίζουν κομμάτια χώρων μέσα από οπτικές φυγές και κινήσεις και συχνά εγκιβωτίζουν χρήσεις κατοίκησης. Μιλώντας για όρια, θέτουμε ζήτημα διαχωρισμού και θετικού- αρνητικού. Σχέση του έξω με το μέσα, κτιστού- άκτιστου, κενού- πλήρους και ιδιωτικού- δημόσιου.

Στις κοινωνίες της αρχαιότητας και του μεσαίωνα ένας τέτοιος διαχωρισμός εκφραζόταν στο υλικό επίπεδο από τη κατασκευή των οχυρώσεων. Πριν χρησιμοποιηθούν για στρατιωτικούς σκοπούς (προστασία), τα τείχη προσδιόριζαν την παρουσία ηρού χώρου. Ο περικλειστος αυτός χώρος συμβόλιζε ορισμένες αρχές, αξίες και κανόνες όπως οργάνωση, ιερότητα, αρμονία, σε αντίθεση με τον εξωτερικό εκτεταμένο φυσικό χώρο, που σηματοδοτούσε τα αντίθετα ακριβώς χαρακτηριστικά. Τα τείχη συνέβαλλαν παράλληλα στη σμίκρυνση του σύμπαντος στο μέτρο του ανθρώπινου, αφού αποτελούσαν συγχρόνως έναν κόσμο που ελεγχόταν από αυτή την ίδια τη θέληση του ανθρώπου που τον είχε δημιουργήσει και ένα χώρο που μετατράπηκε τελικά σε ένα αληθινό κέντρο (ακρόπολη, τόπος πρωταρχικού οικισμού), όπου το άτομο αναδιπλώνεται στο οικείο αλλά επίσης υψώνεται και τείνει προς το άγνωστο.

“Ποικίλες λειτουργίες του οίκου δεν είναι απαραίτητα λειτουργιστικές, αλλά αφορούν πολλαπλά επίπεδα του κοινωνικού όπως για παράδειγμα, τον οίκο ως οικειότητα, ως καταφύγιο, ως χώρο φιλοξενίας και φιλίας. Έτσι με αυτή την έννοια ο οίκος- έστω και ο οίκος ως «δια-μέρισμα»- δεν είναι αναγκαστικά κάτι που αντιπαρατίθεται στο δημόσιο, που χρειάζεται δηλαδή το δημόσιο ως περίβλημα. Το δημόσιο ενυπάρχει στον οίκο, αν μη τι άλλο μέσω της εγγραφής των πολλαπλών σχέσεων εξουσίας στο εσωτερικό και στη διαμόρφωση του οίκου, που εκτυλίσσονται ιστορίες αγάπης, φροντίδας, εκμετάλλευσης, μόχθου.” (Ιωάννα Λαλιώτου, Πληθοδομές / Ζήσης Κοτιώνης)

Γίνεται έτσι αντιληπτό ότι το δημόσιο και το ιδιωτικό και όλα τα δίπολα τα οποία αναφέρονται και θα αναφερθούν στη συνέχεια δεν είναι απαραίτητα αντιθετικά αλλά ενυπάρχουν το ένα στο άλλο και είναι συνδεδεμένα και αέναα εναλλασσόμενα.

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

Το οικόπεδο βρίσκεται στην περιοχή της Αμφίκλειας. Η Αμφίκλεια αποτελεί ένα οικισμό 3500 χιλιάδων κατοίκων και βρίσκεται στους πρόποδες του όρους Παρνασσού σε υψόμετρο 400 μέτρων. Η γενική πρόσοψη του οικισμού είναι βόρεια-βορειανατολική. Η περιοχή είναι περιτοιχισμένη από τις κορυφογραμμές του Παρνασσού στο νότο, της Οίτης δυτικά, του Καλλίδρομου βόρεια και ανατολικά από ένα λόφο με κέδρα, τα Ισώματα. Το οικόπεδο βρίσκεται στα όρια της πόλης προς τη δύση.

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία
ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

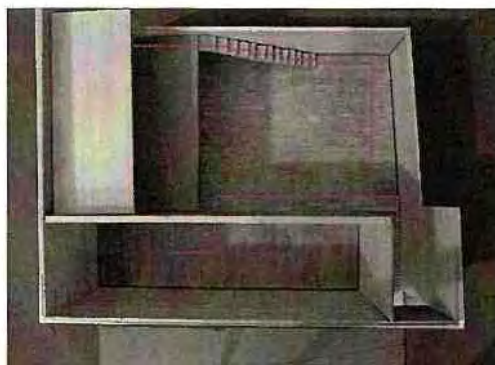
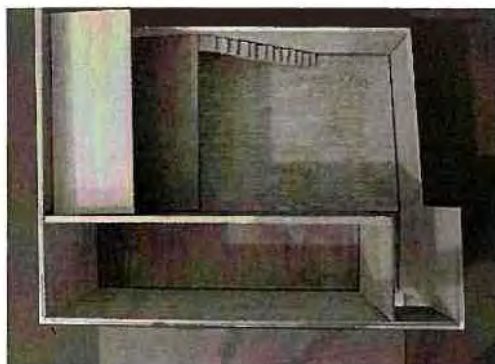
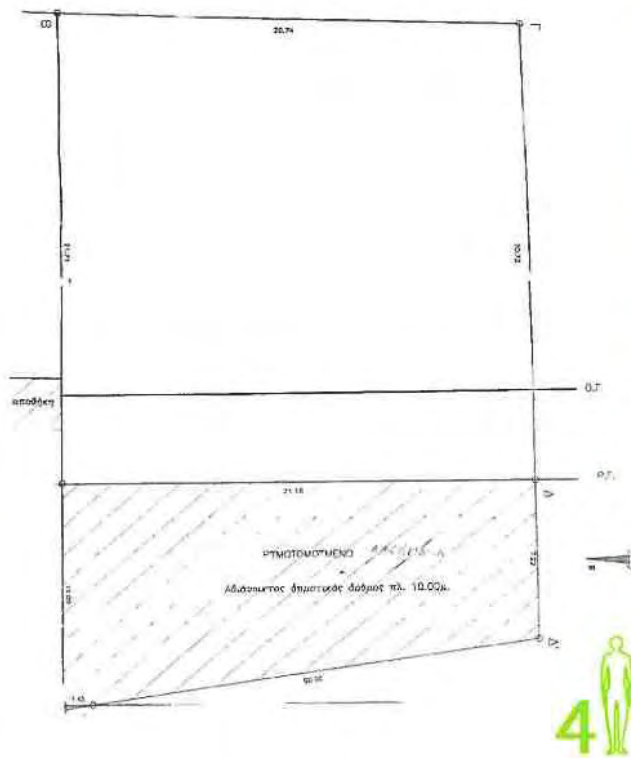

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

Πρόκειται για ένα σπίτι για τέσσερα άτομα με δεδομένο το πιο απλό σενάριο. Δηλαδή για δυο γονείς και δύο παιδιά. Ο προσανατολισμός του οικοπέδου αποτέλεσε αφορμή για το 'άνοιγμα' της κατοικίας προς το νότο και την ανατολή. Ο δρόμος που οδηγεί στην είσοδο του οικοπέδου είναι χωμάτινος και τρέχει παράλληλα με ένα ρέμα του οικισμού. Η πρόσοψη του οικοπέδου είναι δυτική. Δημιουργούνται με την ύπαρξη του οικοπέδου αυτομάτως τέσσερις τοίχοι-όρια προς βορρά, νότο, ανατολή κ δύση. Με τις πρώτες χαράξεις που αφορούν κενό κ πλήρες ή κτισμένο κ άκτιστο, τα όρια προς την ανατολή και το νότο χαμηλώνουν, γίνονται φράχτης και περιγράφουν τις δυο πλευρές μιας εσωτερικής αυλής.

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

- *Αυλή (η) ουσιαστ.= ελεύθερος και αστέγαστος συνήθως χώρος μέσα στο οικόπεδο.*

Στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας, της οποίας η εσωτερική αυλή αποτελεί κεντρικό κομμάτι και τον πυρήνα γύρω από τον οποίο οργανώνεται η κατοικία, γίνεται μια μικρή έρευνα για την αυλή των κατοικιών ιστορικά αλλά και αναφορές σε πιο σύγχρονα αυτοτελή παραδείγματα. Στόχος αυτού του μέρους της έρευνας δεν είναι να 'νομιμοποιηθεί' με κάποιο τρόπο η επιλογή, αλλά να παρουσιαστούν παραδείγματα ένταξης, συσχετισμοί, στοιχεία χρησιμότητας, ανάγκες που οδήγησαν στο σχεδιασμό της στην πορεία των χρόνων και η σχέση της με την κατοικία αλλά και την κατοίκηση εν γένει.

Η αυλή συναντάται από τους αρχαίους χρόνους στα περσικά παλάτια όπως του Δαρείου Β', του Ξέρξη καθώς και στα παλάτια των Ασσυρίων. Στην αρχαία Ελλάδα η αυλή είχε τιμητική θέση, η σημασία της οποίας γίνεται φανερή στην Ιλιάδα και την Οδύσσεια.

- Σχέση αυλής/κήπου με την αρχαία ελληνική κατοικία-

Με την παραδοχή ότι ο αρχαίος ελληνικός κήπος αποτελεί ένα καθαρά ελληνικό τοπίο, η Θεανώ Τερκενλή στο βιβλίο της «Το πολιτισμικό τοπίο: Γεωγραφικές προσεγγίσεις» εξετάζει την εξέλιξη του όπως αυτή συνοδεύει την εξέλιξη του αρχαίου ελληνικού σπιτιού. Οι πληροφορίες για τους ελληνικούς κήπους συναντώνται σε μεμονωμένα σημεία μέσα στη συναφή βιβλιογραφία και συχνά είναι λιγότερο ή περισσότερο αβάσιμες, οπότε η έρευνα για την εξέλιξη τους προκύπτει μόνο περιφερειακά και είναι δύσκολο να συνδεθεί με επάρκεια με το κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο των καιρών.

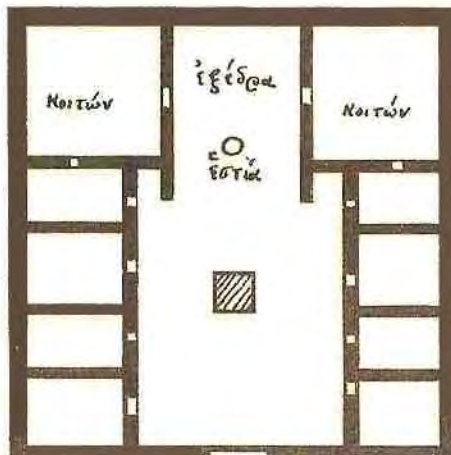
Η ανάλυση ξεκινά από τη νεολιθική εποχή, όπου εγκαταλείπονται οι τρωγλοδυτικές κατοικίες στην Ελλάδα κ πρωτοεμφανίζονται πέτρινα σπίτια και ελαφριές παραποτάμιες κατασκευές με ξύλο ή τούβλα, από τις οποίες πολύ λίγες διασώζονται. Η μορφή του σπιτιού στην αρχαία Ελλάδα, έχει τις καταβολές της στην αιγυπτιακή αρχιτεκτονική, τόσο σε αστικές όσο και σε αγροτικές περιοχές. Πρόκειται για ένα παραλληλόγραμμο κτίριο στη μέση μιας αυλής/ κήπου περιτριγυρισμένο από ψηλό οχυρωματικό τοίχο (τείχος).

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

Η είσοδος οδηγεί σε ανοικτό πλακόστρωτο χώρο- την αυλή- συχνά με κολώνες, στην οποία ανοίγονται τα διάφορα δωμάτια του σπιτιού. Στο τέλος της αυλής υπάρχει αίθουσα υποδοχής πίσω από την οποία βρίσκεται μια δεύτερη αυλή με δέντρα που περιστοιχίζεται στις δύο πλευρές της από διαδρόμους με δωμάτια. (Rider 1916). Το πλάνο αυτό μεταφέρθηκε από την Αίγυπτο και την Ανατολή στην Κρήτη και επικράτησε στη διάρκεια του μινωικού πολιτισμού ενώ ταυτόχρονα επηρέασε και την αρχιτεκτονική της ηπειρωτικής Ελλάδας. Ο συνηθισμένος αυτό τύπος που κυριάρχησε με μικρές παραλλαγές και φαίνεται στην εικόνα 1, είχε την πρόσοψή του προς το Νότο, τα δωμάτια βρίσκονταν στο βόρειο τμήμα, οι στάβλοι και οι άλλοι χώροι για τα ζώα ανοίγονταν προς την αυλή η οποία στο κέντρο της φιλοξενούσε το βωμό του Έρκειου Δία.

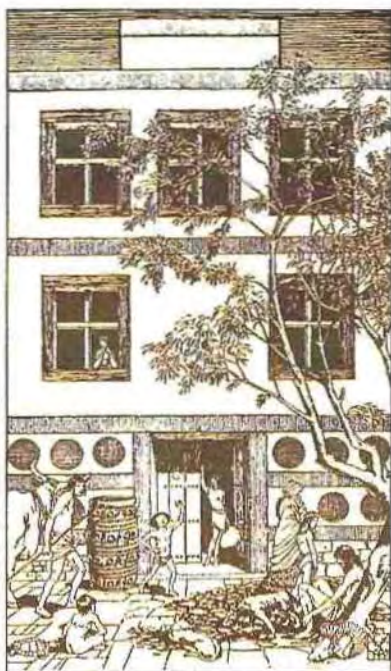
ΕΙΚΟΝΑ 1
τυπικό πλάνο απλού τετράγωνου
ελληνικού σπιτιού

Το ίδιο πλάνο ακολουθείται και στο μινωικό χώρο, τόσο στην οικιακή αρχιτεκτονική, με μικρές αυλές μόνο στο εσωτερικό (μέσο) των σπιτιών για λειτουργικούς λόγους (οικιακές δουλειές, κατοικίδια ζώα κλπ), όσο και στα παλάτια της Κνωσού και της Φαιστού όπου αίθουσες και δωμάτια συγκεντρώνονται γύρω από μεγάλες κεντρικές πλακόστρωτες αυλές. Η διαφορά ανάμεσα στο Μυκηναϊκό και το Μινωικό πολιτισμό έγκειται στο ρόλο που επιτελεί η αυλή. Στα κρητικά σπίτια και παλάτια οι αυλές αποκτούν αυτόνομη σημασία-τα κυρίως δωμάτια δεν έχουν πρόσβαση σε αυτές-στην ηπειρωτική χώρα οι αυλές διασχίζονται καθώς κάποιος εισέρχεται στο σπίτι και κύριος ρόλος τους θεωρείται η υποδοχή και το πέρασμα στη μεγάλη αίθουσα. Πολύ συχνά πρόκειται για *ratios* δηλαδή πλακόστρωτους χώρους περιπάτου κοντά στο σπίτι οι οποίοι είναι περιτριγυρισμένοι από χαμηλά κτίσματα ή τοίχους.

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

Στα ομηρικά έπη(850 π. Χ.) τα παλάτια είναι παρόμοια με αυτά του μυκηναϊκού πολιτισμού και θα αποτελέσουν το πρότυπο για τη μετέπειτα ελληνική κατοικία. Εισέρχεται κανείς στο παλάτι, κατά τον Όμηρο, από την αυλόπορτα (πρόθυρον) του τοίχου του προαυλίου (αυλή), στο κέντρο της οποίας υπάρχει ο βωμός του Ερκειού Δία, προστάτη του σπιτιού. Η αυλή περιστοιχίζεται από κολώνες και στο απώτερο άκρο της υπάρχει 'αίθουσα', ενώ ο χώρος τον οποίο καταλαμβάνει λέγεται 'πρόδρομος'. Επίσης στην Οδύσσεια συναντούμε περιγραφές αυλών περιστοιχισμένων από δωμάτια και μια περιγραφή ενός πρώιμου ελληνικού κήπου μέσα στον οποίο «(..)ευδοκιμούν υψηλά δένδρα, αχλαδιές, ροδιές και μηλιές φορτωμένες με φρούτα, και γλυκά σύκα και άφθονες ελιές(..)». Γίνεται μνεία και για δύο πηγές, η μια μέσα στους κήπους και η άλλη δίπλα στο παλάτι, η οποία τροφοδοτεί τους κατοίκους της πόλης. Πάντοτε οι μπροστινές αυλές, καθώς εισέρχεται κανείς στο παλάτι, είναι πλακόστρωτες χωρίς φυτά, με το πολύ κάποια ελιά για σκιά με βωμό και με μαρμαρόκτιστο πηγάδι.

Εικόνα 2

αναπαράσταση της αυλής Μινωικού σπιτιού

Εικόνα 3

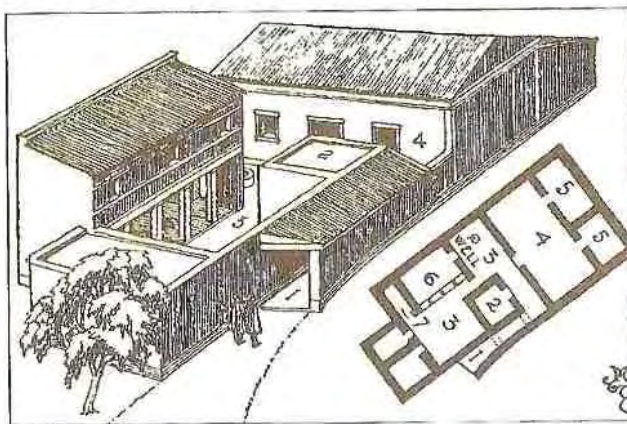
τυπικό πλάνο Ομηρικής κατοικίας

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

Στην Αρχαϊκή περίοδο (700-500 π. Χ.) συναντούμε το ίδιο πλάνο όπως προηγουμένως (εικόνα 1): εσωτερική αυλή πλακοστρωμένη, με πηγάδι και περιστοιχισμένη από περίστυλα (στοές με κολώνες). Πιθανόν σε ορισμένες περιπτώσεις η αυλή να περιλάμβανε και έναν υποτυπώδη κήπο. Το σπίτι είναι κτισμένο ακριβώς επάνω στο δρόμο με πρόσοψη και εξωτερικό γυμνό, χωρίς παράθυρα για να προφυλάσσεται από τον ήλιο, τη ζέστη και τη σκόνη των δρόμων. Ο κήπος είναι λειτουργικός και τα περιεχόμενά του αποτελέσματα βοτανικής επιλογής αιώνων, διότι μετά τους Περσικούς και Πελοποννησιακούς πολέμους, οι ελληνικές πόλεις υποφέρουν από μεγάλη στενότητα χώρου. Η στενότητα προέρχεται από την ανάγκη αμυντικών τειχών, από την πολύ υψηλή αξία της αστικής γης και από το γεγονός ότι οι αρχαίοι Έλληνες ήταν 'αστικά και πολιτικά όντα', δηλαδή ίσοι πολίτες δημοκρατικού πολιτεύματος. Επειδή ακριβώς δεν ενθαρρύνονταν ο συναγωνισμός μεταξύ τους, οι ιδιωτικές κατοικίες τους είναι απλές, λειτουργικές και εσωστρεφείς. Αντίστροφα οι δημόσιοι και ημιδημόσιοι κήποι (σε όλες τις ελληνικές πόλεις εκτός της Σπάρτης) περιέχουν τεχνητές ιερές σπηλιές, ιερά αλσύλλια, ιερές πηγές και εκπαιδευτικές ακαδημίες.

Η κλασική ελληνική οικία παρουσιάζει τη ίδια, ελαφρά πιο εξελιγμένη από την παραπάνω μορφή. Το σπίτι συνεχίζει να είναι κλειστό προς το δρόμο και περικλείει δύο πλακόστρωτες αυλές, πρώτα τον ανδρωνίτη με είσοδο από το δρόμο και κατόπιν τον γυναικωνίτη, με είσοδο από τον ανδρωνίτη. Και οι δύο περιστοιχίζονται από περίστυλα και δωμάτια, περιέχουν βωμό και στέρνα για τη συλλογή νερού. Τη νύχτα φωτίζονται από λυχνάρια σε εσοχές τοίχων.

εικόνα 4

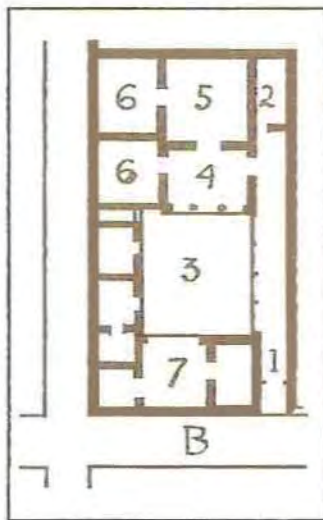
πλάνο και αναπαράσταση οικίας της Δύστου Ευβοίας

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

Το ελληνιστικό σπίτι (323- 146 π. Χ.) ακολουθεί στο ίδιο πλάνο με το οποίο συνεχίζεται η προϊστορική παράδοση. Είναι και πάλι στραμμένο προς το Νότο με μεγάλη αυλή (συχνά με περίστυλο) περιτριγυρισμένη από δωμάτια, στέρνα με μωσαϊκό και για είσοδο έχει στενό καλυμμένο πέρασμα που οδηγεί σε εξώπορτα προφυλαγμένη από το δρόμο. Στα πλουσιότερα σπίτια οι αυλές φυτεύονται με φυτά και δένδρα καθώς επίσης και γλάστρες τοποθετημένες γύρω από αγάλματα.

εικόνα 5

πλάνο κατοίκιας της Πιρήνης

Το τοπίο της καθημερινής ζωής όχι μόνο εκφράζει αλλά και προωθεί πολιτισμικά πρότυπα όπως αυτά μεταβάλλονται στο χώρο και στο χρόνο. Αυτό συμβαίνει μέσα από τις προσπάθειες του ανθρώπου να αυτό-οριστεί να αποκτήσει γνώση του εαυτού του, να ενταχθεί σε κάποιο κοινωνικό σύνολο ή όχι, να εξερευνήσει τις δυνατότητες του, να ανακατατάξει τις πολιτισμικές παραμέτρους, να ξεπεράσει τα όριά του. Μια επισκόπηση της ιδιωτικής καθημερινής ζωής, μέσα από την ιστορία πρέπει να γίνεται με κάποιες επιφυλάξεις. Πρώτον γιατί τα όρια μεταξύ ιδιωτικής ή προσωπικής ζωής και δημόσιας είναι δύσκολο να αποσαφηνιστούν σε οποιαδήποτε ιστορική περίοδο. Κατά δεύτερο λόγο, δεν υπάρχει κοινά αποδεκτός ή απευθείας μεταφράσιμος όρος που να εννοεί μία και την αυτή σφαίρα της καθημερινότητας σε διαφορετικούς πολιτισμούς.

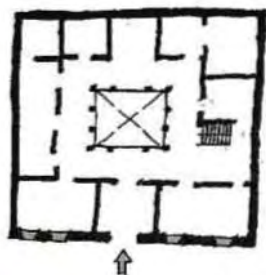
μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

-Άλλα παραδείγματα εσωτερικών αυλών-

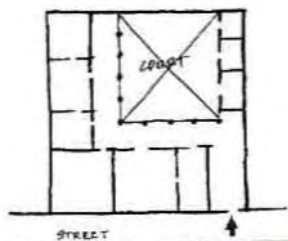
Στα πλαίσια λοιπόν της μικρής έρευνας γύρω από τις αυλές και σε μια ενδεχόμενη προσπάθεια κατηγοριοποίησής τους, ακολουθούν μια σειρά από σκίτσα τα οποία αφορούν στη σχέση της αυλής με την κατοικία και πιο συγκεκριμένα στον τρόπο με τον οποίο γίνεται η είσοδος σε αυτές.

Οι αυλές μπλέκουν το εξωτερικό με το εσωτερικό, είναι σε επαφή με τη γη, ανοικτές στον ουρανό, στενά συσχετισμένες με τους χώρους που τις περιβάλλουν και λειτουργούν ως αγωγός και ως φίλτρο για το φως, το σκοτάδι, τον άνεμο, τη βροχή και τον ήχο. Προσφέρουν στον άνθρωπο την καθημερινή επαφή με τη φύση ενώ συμβάλλουν στη βελτίωση του μικροκλίματος του κτιρίου. Στην κουλτούρα των ισπανόφωνων λαών, ο ρόλος της αυλής στην οργάνωση της κατοικίας είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Οι αντιθέσεις ανάμεσα στο έξω και το μέσα είναι βασικό χαρακτηριστικό των αυλών ξεκινώντας με την πρώτη μετάβαση του επισκέπτη/κάτοικου από τη ζέστη, το θόρυβο, τη μυρωδιά, το φως και τα βλέμματα του δρόμου, στο δροσερό, ελαφρώς πιο σκοτεινό και ήσυχο προθάλαμο της εισόδου τους. Η μαλακή υφή της βλάστησης αντιδιαστέλλεται με την σκληρή δομή του κτιστού στις αυλές, ενώ ένα δεύτερο πλέγμα φιλτραρίσματος του φωτός γίνεται μέσα από τις σκιές και τις κινήσεις των φύλλων των δέντρων και των αντανάκλασεων του νερού.

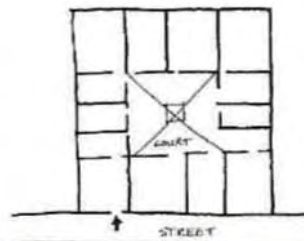

ΕΙΚΟΝΑ 6

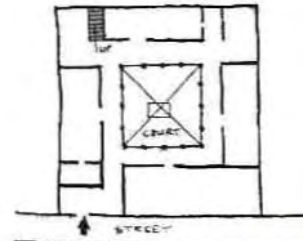
τυπική ισπανική οργάνωση με την αυλή στο κέντρο της κατοικίας

COLONIAL LATIN AMERICA (VENEZUELA)

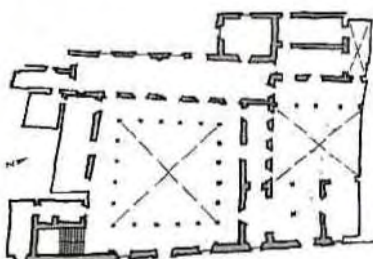
ANCIENT EGYPT

6th FLOOR - MOROCCAN HOUSE

ΕΙΚΟΝΑ 7

παραδείγματα πιο έμμεσων τρόπων εισόδου στην αυλή (Βενεζουέλα, Αίγυπτος και Μαρόκο)

ΕΙΚΟΝΑ 8

Bustos Tavera, Σεβίλλη

ΕΙΚΟΝΑ 9

διαδοχικές αυλές σε κατοικία στο Πεκίνο

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία
ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

-Σύγχρονα παραδείγματα οργάνωσης της κατοίκησης περιμετρικά μιας αυλής-

ΕΙΚΟΝΑ 10

luis barragan-raul ferrera/campbell divertimento house

ΕΙΚΟΝΑ 11

luis barragan-casa giraldi

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

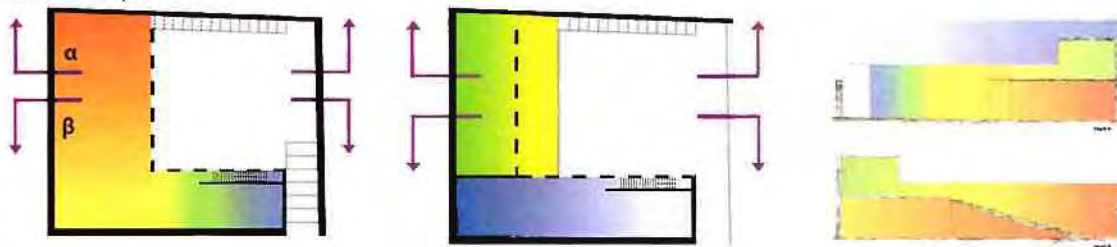
-Σχέση κατοίκησης και ιδιωτικότητας-

Στην πορεία των χρόνων, η μαζική παραγωγή και η καθ' ύψος δόμηση γενίκευσε για τις μεγάλες μάζες του πληθυσμού ένα νέο τρόπο κατοικείν, από τη μονοκατοικία την πολυκατοικία, κυρίως στα αστικά κέντρα και έτσι υπερισχύει ένας νέος τρόπος ενοίκησης, από την ιδιόκτητη στέγη στην ενοικιαζόμενη κατοικία. Η μονοκατοικία δεν παύει ωστόσο να αποτελεί το όνειρο στέγασης των περισσότερων ατόμων και αυτό γιατί θεωρητικά, εμπεριέχει τις μεγαλύτερες δυνατότητες να ικανοποιήσει συνολικά ένα μεγάλο εύρος των αναγκών των κατοίκων της. Υπονοεί την αυτάρκεια και δείχνει να εγγυάται την ατομικότητα των ενοίκων της. Πέρα από τη μαζική παραγωγή και την και την πρόοδο της τεχνολογίας των υλικών και των δομών σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της έννοιας της κατοικίας αλλά και της κατοίκησης, διατέλεσε και η αλλαγή κοινωνικών σχέσεων και δομών όπως οι ενδοσυγγενικές και οι σχέσεις γειτονίας.

Η αρχική ιδέα για την οργάνωση της κατοικίας, περιλάμβανε σκέψεις γύρω από τη διαβάθμιση της ιδιωτικότητας μέσα από τα υλικά, το φως και τη διαδοχή των χώρων.

Το αίσθημα της ιδιωτικότητας(privacy) σημαίνει το δικαίωμα του καθενός να καθορίσει μόνος του τις συνθήκες (τόπος, διάρκεια) σύμφωνα με τις οποίες θα μεταδώσει στους άλλους πληροφορίες για την οικογενειακή του ζωή, τη δραστηριότητα ή τα ενδιαφέροντά του(...) (Σήλια Νικολαΐδου/ Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου)

Στην αναζήτηση σχέσεων χώρων και βαθμού ιδιωτικότητας προέκυψαν τα διαγράμματα τα οποία ακολουθούν. Η περικλειστη κατοικία 'ανοίγει' στο κέντρο της με την αυλή η οποία υποδέχεται κινήσεις για το εσωτερικό της οικίας και για το χώρο εργασίας δημιουργώντας επίπεδα με μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό ιδιωτικότητας, ο οποίος εξαρτάται από την ευκολία στην πρόσβαση (απόσταση, τρόπος) σε κάθε χώρο, από τα υλικά που τον περικλείουν και τη δομή τους και από τον προσανατολισμό του.

ιδιωτικό ————— δημόσιο

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

-Σχέση κατοίκησης και ιδιωτικότητας-

Η εξασφάλιση της ιδιωτικότητας μέσα στον πιο ιδιωτικό χώρο, το σπίτι, εκτός από τις ψυχολογικές ανάγκες που ικανοποιεί, εξέφραζε και εκφράζει και σε κοινωνικό επίπεδο και την κοινωνικο-οικονομική θέση του ιδιοκτήτη μέσα από το βαθμό ιδιωτικότητας που μπορεί να προσφέρει η κατοικία ξεχωριστά στον κάθε της ένοικο.

Άλλωστε η κατοικία αποτελεί και ένα μέσο προβολής και επιβολής -τόσο στον αγροτικό όσο και στον αστικό χώρο- με αποτέλεσμα η συμβολική της διάσταση να επισκιάζει συχνά τη λειτουργική της δομή.

Η ύπαρξη ιδιαίτερου χώρου (δωματίου) ο οποίος να προσφέρει μια κάποια μορφή απομόνωσης για την πραγματοποίηση μιας σειράς δραστηριοτήτων πέρα από την ικανοποίηση κάποιων αναγκών, εντάσσεται στο συλλογικό φαντασιακό των κατοίκων των σπιτιών, έτσι ώστε να συμβιώνουν αλλά και να απομονώνονται όποτε είναι επιθυμητό ή και αναγκαίο.

εικόνα 12
φωτογραφία προμακέτας

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

-Περιγραφή στοιχείων και χώρων της κατοικίας-

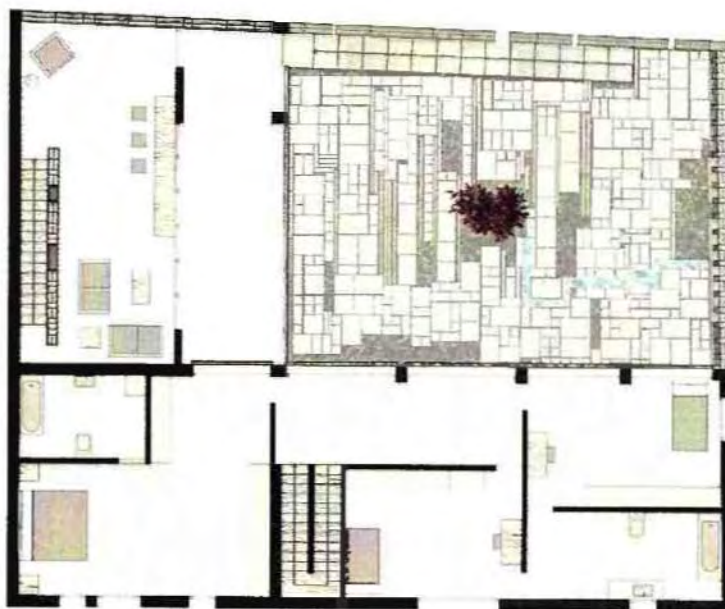
Στην περίπτωση της κατοικίας που σχεδιάστηκε, η αυλή αποτελεί τον 'κοινό χώρο'. Η κατοικία όπως φαίνεται και στην κάτοψη του ισόγειου οργανώνεται σε σχήμα Γ και περικλείει την αυλή ενώ ακολουθούν δύο στάθμες σε υψόμετρα +4.00 και +5.20 τα οποία δεν επικοινωνούν εσωτερικά μεταξύ τους. Ο χώρος στο υψόμετρο +4.00 είναι το γραφείο και ο άλλος χώρος φιλοξενεί τα υπνοδωμάτια των κατοίκων. Η είσοδος στην αυλή δίνει τη δυνατότητα δύο εισόδων, είτε απευθείας στο χώρο της κατοικίας είτε στο χώρο του γραφείου από τη εξωτερική σκάλα στη νότια πλευρά του οικοπέδου. Η αυλή είναι πλακοστρωμένη με σχιστόλιθους και 'ράγες' μπετόν ενώ η συνέχεια της πλακόστρωσης διακόπτεται από θραύσματα της σκληρής επιφάνειας τα οποία και είναι χωμάτινα και φυτεύονται. Μπαίνοντας κανείς στο χώρο της κατοικίας από την είσοδο της πρόσοψης, φτάνει στην εσωτερική αυλή (υψόμετρο +1.00) και βλέπει τα όρια- φράχτες και τα όρια που οδηγούν στο εσωτερικό του σπιτιού.

κατοψη ισόγειου

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

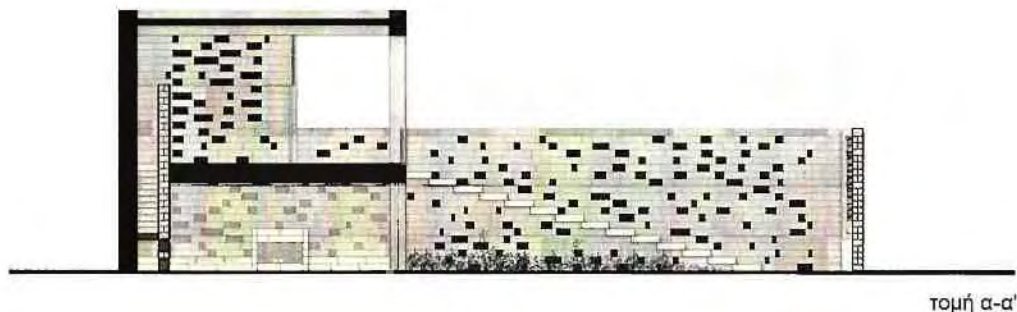
κάτοψη +6.50

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

-Περιγραφή στοιχείων και χώρων της κατοικίας-

Στην ανατολική όψη ο φράχτης γίνεται τείχος και αποτελείται από κομμάτια μπετόν δύο τύπων που επαναλαμβάνονται χτίζοντας τον, με διαστάσεις: 20cm x 15cm x 80 cm και 20cm x 15cm x 100cm. Τα επαναλαμβανόμενα αυτά στοιχεία εκτείνονται από τον τοίχο και δημιουργούν και την σκάλα που οδηγεί στο επίπεδο +4.00. Το τείχος-όριο πλαταίνει και φέρει κινήσεις μέσω της εξωτερικής σκάλας που προκύπτει από τη δομή του. Το τείχος της περίφραξης γίνεται τοίχος της κατοικίας και κομμάτι του εσωτερικού της και το πάχος του μεταβάλλεται ξανά για να δεχτεί τον χώρο που βρίσκεται το τζάκι με την αναπαραγωγή των ίδιων υλικών. Τα ανοίγματα προκύπτουν από το πλέξιμο των κομματιών του τοίχου και αποτελούν ένα είδος ρωγμών της συνέχειάς του.

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

-Περιγραφή στοιχείων και χώρων της κατοικίας-

Στην νότια όψη, το τείχος της περίφραξης δομείται από τσιμεντόλιθους διαστάσεων 18cm x 30cm x 15cm, οι οποίοι δημιουργούν και πάλι σειρές μικρών ανοιγμάτων. Κάποια από αυτά τα τετράγωνα ανοίγματα περιορίζονται στο μισό γιατί μπροστά τους τοποθετούνται κομμάτια τσιμεντόλιθων φυτεμένα. Η βλάστηση έτσι σκαφαλώνει και καταλαμβάνει το τείχος. Στον ίδιο τοίχο ακουμπά και μια βρύση με πεζούλια, ενώ και σε αυτή την περίπτωση ο φράχτης από ένα σημείο και μετά γίνεται τοίχος της κατοικίας.

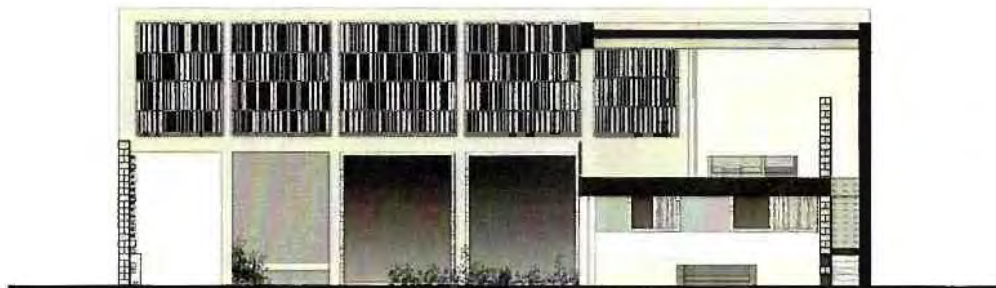
μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

-Περιγραφή στοιχείων και χώρων της κατοικίας-

Το στεγασμένο τμήμα της αυλής είναι και ο χώρος υποδοχής, το πρόθυρο, για την είσοδο στο καθημερινό της οικίας. Στο ισόγειο, βρίσκονται η κουζίνα, η τραπεζαρία και το σαλόνι ενώ ο κάτοικος/ επισκέπτης μπορεί είτε να συνεχίσει από την πρώτη εσωτερική σκάλα στον όροφο των υπνοδωματίων στο +5.20 είτε από τη δεύτερη εσωτερική σκάλα να βρεθεί στο γραφείο. Η εξωτερική σκάλα στην αυλή οδηγεί απευθείας στο χώρο του γραφείου ο οποίος παρουσιάζει μεγαλύτερο βαθμό ανεξαρτησίας από τον αμιγή χώρο της κατοικίας.

Οι τοίχοι που αποτελούν τις εναπομείνουσες δύο εσωτερικές όψεις της αυλής είναι αυτοί που συνδέουν το έσω της κατοικίας με το έξω της κατοίκησης. Στο μεγαλύτερο ποσοστό τους αποτελούνται από γυάλινες επιφάνειες έτσι ώστε να μπορεί να εννοποιείται είτε οπτικά είτε με το άνοιγμά τους ο κύριος χώρος της κατοικίας με αυτόν της αυλής. Στην περίπτωση του ισογείου, οι διάφανες επιφάνειες προσφέρουν φως και αερισμό στο εσωτερικό και τους θερινούς μήνες τα όρια αυτά σχεδόν εξαφανίζονται επεκτείνοντας τον χώρο της διημέρευσης. Σκοπός είναι οι χώροι του καθιστικού, της κουζίνας, της τραπεζαρίας να μπορούν να προεκταθούν και να καταλάβουν νέα όρια. Σε ότι αφορά στον τοίχο που πίσω του βρίσκονται τα υπνοδωμάτια, στον πρώτο όροφο, οι γυάλινες επιφάνειες καλύπτονται με κατακόρυφες περσίδες δυο τύπων που επαναλαμβάνονται. Δημιουργείται έτσι ένα μεταβαλλόμενο πλέγμα σκίασης μιας και οι περσίδες είναι συρόμενες και το μέγεθος και η ποσότητα των ανοιγμάτων μπορεί να καθοριστεί από τους κατοίκους του σπιτιού.

τομή β-β'

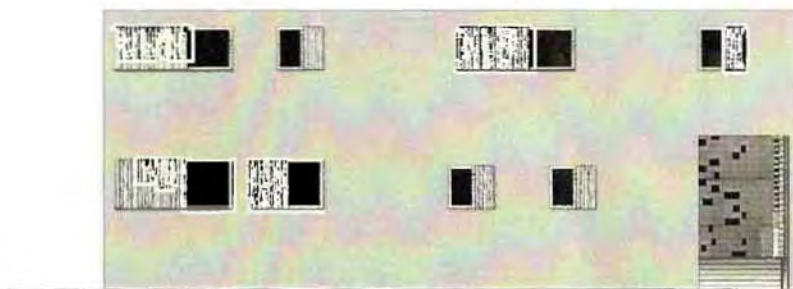
μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία
ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

-Περιγραφή στοιχείων και χώρων της κατοικίας-

τομή δ-δ'

Η πρόσοψη της κατοικίας περιλαμβάνει μια σειρά από ανοίγματα που το μέγεθός τους και η θέση τους σχετίζεται με τον χώρο στον οποίο αντιστοιχούν. Με τα σκίαστρα τα ανοίγματα 'εξαφανίζονται' και όψη γίνεται κλειστό τείχος με μοναδικό άνοιγμα αυτό που οδηγεί στην εσωτερική αυλή.

πρόσοψη

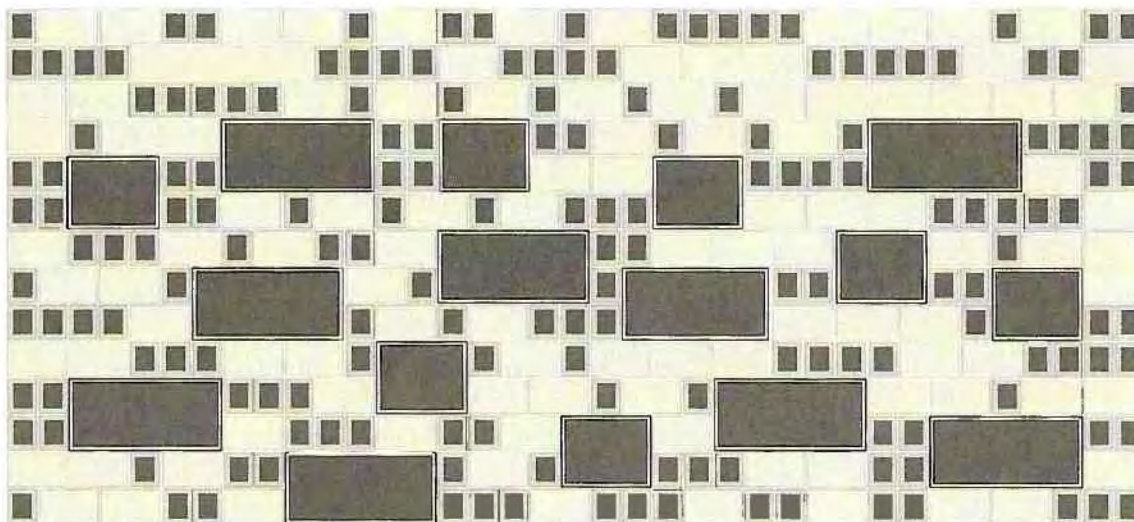

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

-Περιγραφή στοιχείων και χώρων της κατοικίας-

Στο εσωτερικό, δυο τοίχοι αποκτούν βάθος και χώρο για αποθήκευση. Ο τοίχος που βρίσκεται μπροστά από τη σκάλα που οδηγεί στο γραφείο είναι τοίχος- βιβλιοθήκη και δομείται με τσιμεντόλιθους και 'μπετονένια κουτιά' ανοικτά στη μια τους πλευρά. Με την ίδια λογική είναι σχεδιασμένος και ένας από τους τοίχους που ορίζει τον χώρο της κουζίνας. Μέσα από την επανάληψη των υλικών, οι τοίχοι αποκτούν πάχος και βάθος και υποδέχονται χρήσεις κατοίκησης, κινήσεις και στάσεις. Διαχωρίζουν τμήματα χώρων και εγκολπώνουν αντικείμενα και λειτουργίες.

τοίχος- βιβλιοθήκη

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

-Επίλογος-

Πρόθεση αποτέλεσε ο σχεδιασμός ενός καθολικού χώρου, αρκετά εσωστρεφούς όπου ένα είδος 'κόσμου' περικλείεται ανάμεσα στους τοίχους και τα τείχη, όπως ονομάστηκαν. Μέσα από τις επαναλαμβανόμενες δομές, τη διαφοροποίηση και τη δυνατότητα μικρής μετάλλαξη τους προκύπτουν χώροι κατοίκησης, συμβίωσης και συναναστροφών. Οι σχέσεις ιδιωτικότητας, η υλικότητα των δομών, το φως, ο προσανατολισμός και ο περιβάλλον χώρος αποτέλεσαν στοιχεία που επηρέασαν και κατεύθυναν τον σχεδιασμό.

Μέσα από τη διαδικασία του σχεδιασμού της κατοικίας γεννούνται σκέψεις για την κατοίκηση, τον άνθρωπο και τον τρόπο που ο καθένας φαντάζεται και θέλει να κατοικήσει ένα χώρο, τις ανάγκες, τις επιθυμίες και του φόβους του και για το πώς όλα αυτά μεταφράζονται σχεδιαστικά και ενδεχομένως υλοποιούνται. Οι σχέσεις που αναπτύσσονται στα όρια της εν οίκω κατοίκησης αποτέλεσαν αντικείμενο προβληματισμού ο οποίος αναπτύσσεται μέσα από τη διπλωματική εργασία, την έρευνα και τελικά το σχεδιαστικό αποτέλεσμα.

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Το τείχος και ο τοίχος.

Βιβλιογραφία

ΚΟΤΙΩΝΗΣ, Ζήσης, (2012), Πληθοδομές, Το Πλήθος, Τα Κοινά Και Η Αρχιτεκτονική

ΝΙΚΟΛΑΙΔΟΥ, Σήλια, (1993), Η Κοινωνική Οργάνωση Του Αστικού Χώρου, εκδόσεις Παπαζήση

ΤΕΡΚΕΝΛΗ, Θεανώ, (1996), Το Πολιτισμικό Τοπίο: Γεωγραφικές Προσεγγίσεις, εκδόσεις Παπαζήση

ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ, Δημήτρης, (1984), Νεοελληνική Αρχιτεκτονική, εκδοτικός οίκος "Μέλισσα"

HEIDEGGER, Martin, (2008), Κτίζειν, Κατοικείν, Σκέπτεσθαι, εκδόσεις Πλέθρον

REYNOLDS, John, (2002), Courtyards, Aesthetic, Social, And Thermal Delight

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

004000115303